

pensioenfonds

Geïntegreerd MVB Beleid

PENSIOENFONDS PGB

Management Samenvatting

PGB geeft invulling aan de duurzaamheidsambitie “PGB is meer dan geld” door middel van het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid. Het beleid is opgesteld in overeenstemming met het MVB-kader en omvat de MVB-doelstellingen, de invulling daarvan en de MVB-rapportage. Voor de uitvoering volgt een implementatieplan. De inhoud van het MVB-beleidsdocument is als volgt:

Het MVB-kader geeft de uitgangspunten voor het MVB-Beleid.

Het MVB-kader bestaat uit wet- en regelgeving, externe beleidsrichtlijnen, de wensen van de deelnemers en de beleggingsovertuigingen van PGB. De uitgangspunten van het MVB-kader vormen de basis voor het MVB-beleid.

De MVB-doelstellingen richten zich op de verbetering van het rendement-risicoprofiel en het leveren van een positieve maatschappelijke bijdrage.

De hoofd MVB-doelstelling van PGB is: verbeter het rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuilles en lever een positieve bijdrage aan de maatschappij door middel van maatschappelijk verantwoorde beleggingskeuzes. De positieve bijdrage aan de maatschappij is ondergeschikt aan de rendement-risicodoelstelling. In het MVB-beleid worden deze doelstellingen geadresseerd aan de hand van de pijlers beperken, versterken en benutten. Beperking van MVB-gerelateerde staartrisico's door de beheersing van klimaatrisico's; versterking van de PGB-portefeuille door het inzetten van MVB-instrumenten binnen de gehele portefeuille en het benutten van kansen om een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij.

PGB gelooft voor het MVB-beleid in een integrale benadering waarbij MVB-beleid in de gehele portefeuille wordt toegepast. De nadruk ligt dan ook op versterking waarbij het doel is de beleggingen in de gehele portefeuille maatschappelijk verantwoord (ESG) te laten zijn en indien mogelijk een positieve maatschappelijke impact te laten hebben (ESG = Do no harm en Impact = Do Good). In het MVB-beleid is extra aandacht voor het ondersteunen van de gekozen ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties.

De invulling van het MVB-beleid wordt vormgegeven door MVB-instrumenten.

De MVB invulling wordt vormgegeven door instrumenten binnen de pijlers voor beperken, versterken en benutten.

- **Beperken:** de invulling bestaat uit een uitsluitingsbeleid op tabak en wapens, bedrijven die nadelige gevolgen vanwege de energietransitie kunnen ondervinden en bedrijven die in strijd handelen met wet- en regelgeving en/of externe richtlijnen.
- **Versterken:** de invulling bestaat uit het integreren van ESG-criteria in de beleggingsportefeuilles en het stimuleren van maatschappelijk verantwoord gedrag door middel van het voeren van een actief engagement-, en stembeleid. Daarnaast wordt ingezet op actieve samenwerking binnen de pensioensector en het betrekken van de deelnemer in het MVB-beleid.
- **Benutten:** de invulling richt zich op het vergroten van de maatschappelijke bijdrage van de beleggingen van PGB. Hierbij worden de vijf gekozen SDG's als speerpunten gebruikt.

De MVB-rapportage voorziet stakeholders van informatie rondom het MVB-beleid.

De rapportage over het MVB-beleid wordt weergegeven rondom de pijlers voor beperken, versterken en benutten.

- **Beperken:** binnen de pijler voor beperken rapporteert PGB over de uitgesloten beleggingen en de CO2-voetafdruk van het fonds.
- **Versterken:** binnen de pijler voor versterken rapporteert PGB over de voortgang van ESG-integratie, de resultaten van het engagement- en stemproces en uitkomsten van samenwerkingsinitiatieven.
- **Benutten:** binnen de pijler voor benutten rapporteert PGB over de maatschappelijke impact van de investeringen van PGB aan de hand van de (gekozen) SDG's.

INHOUD

Inhoud	3
1. Inleiding	4
2. Het MVB-kader	5
2.1 Wet- en regelgeving	5
2.2 Externe beleidsrichtlijnen	6
2.3 De wensen van de deelnemers	6
2.4 De beleggingsovertuigingen van PGB	7
3. MVB-doelstellingen	8
3.1 Hoofd MVB-doelstelling	8
3.2 Beperken	8
3.3 Versterken	9
3.4 Benutten	9
4. Invulling van het MVB-beleid	10
4.1 Invulling van beperken	10
4.2 Invulling van versterken	11
4.3 Invulling van benutten	12
5. MVB-rapportages	14
5.1 Rapportage over beperken	14
5.2 Rapportage over versterken	14
5.3 Rapportage over benutten	15
5.4 Interne rapportage op de MVB-targets	15
Bijlagen	16
Bijlage I: Toelichting wet- en regelgeving en externe richtlijnen	17
Bijlage II: Verdieping van MVB-beleggingsovertuiging	22
Bijlage III: MVB en externe manager selectie	23
Bijlage IV: Overzicht Verantwoord Beleggen Pensioenfederatie	27

1. Inleiding

Dit beleidsdocument dient ter vastlegging van het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB-beleid) van PGB.¹ Het MVB-beleid is een geïntegreerd beleid en geeft invulling aan de duurzaamheidsambitie² van het fonds, de wetgeving rondom MVB en de wens van de deelnemer. PGB hanteert een MVB-beleid sinds 2016 en rapporteert hierover in het MVB-jaarverslag.

Het MVB-beleid wordt periodiek, tenminste eens in de drie jaar, herijkt om te borgen dat de ontwikkelingen op het gebied van MVB worden gevolgd. De voornaamste aanpassingen en aanbevelingen van het huidige MVB-beleid ten opzichte van het voorgaande MVB-beleid zijn beschreven in de voorstelnotitie "Update MVB-Beleid".

Leeswijzer

Het MVB-beleidsdocument is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2: het MVB-kader.
Dit hoofdstuk geeft een overzicht van wet- en regelgeving, de wens van de deelnemer, externe beleidsrichtlijnen en de beleggingsovertuigingen van PGB.
- Hoofdstuk 3: de doelstellingen van het MVB-beleid.
Dit hoofdstuk beschrijft welke doelen PGB met het MVB-beleid wil realiseren.
- Hoofdstuk 4: de invulling van het MVB-beleid.
Dit hoofdstuk inventariseert welke MVB-instrumenten PGB gebruikt om de MVB-doelstellingen te behalen. Ook worden de mogelijkheden voor verdere implementatie van het MVB-beleid toegelicht.
- Hoofdstuk 5: de rapportage over het MVB-beleid.
Dit hoofdstuk beschrijft de rapportage over het MVB-beleid op basis van de doelstellingen van PGB.

Bijlagen:

Bijlage I: Toelichting wet- en regelgeving en externe beleidsrichtlijnen

Bijlage II: Verdieping van de MVB beleggingsovertuiging

Bijlage III: MVB en externe manager selectie

Bijlage IV: Overzicht Verantwoord Beleggen Pensioenfederatie

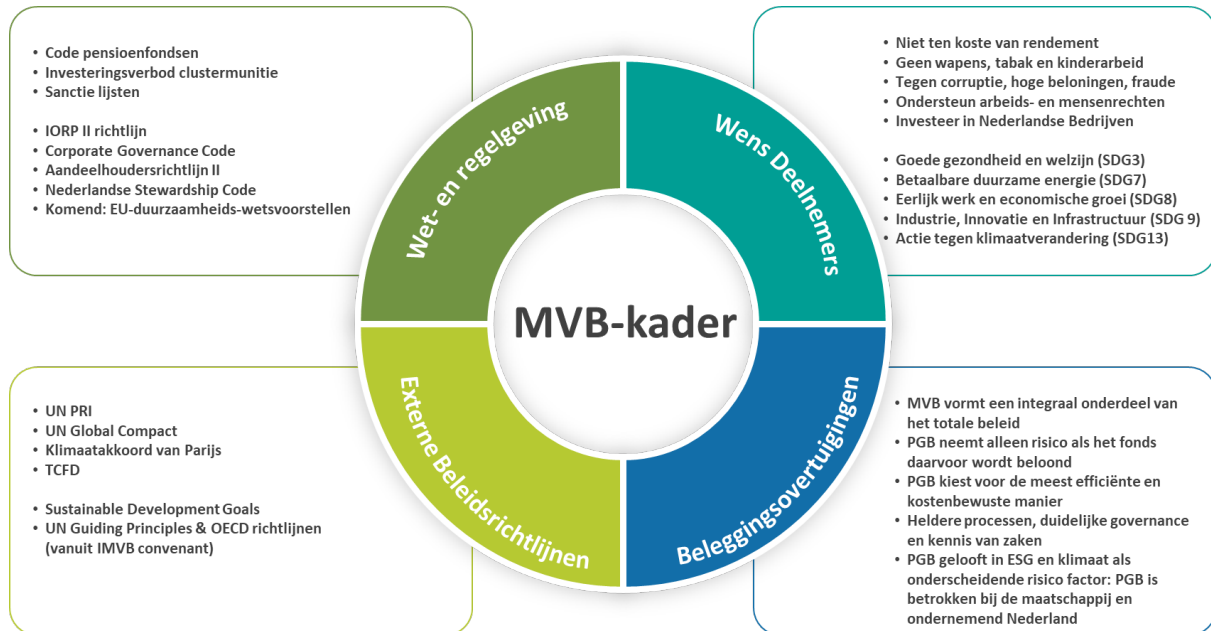
---

¹ Mede omvattende het betrokkenheidsbeleid van PGB.

² "PGB is meer dan geld"

2. Het MVB-kader

In dit hoofdstuk wordt het MVB-kader toegelicht. De uitgangspunten in het MVB-kader geven richting aan het MVB-beleid. Het kader wordt gevormd door wet- en regelgeving, wens van de deelnemer, externe beleidsrichtlijnen, en de beleggingsovertuigingen van PGB. In het onderstaande figuur wordt dit kader grafisch weergegeven.

Figuur 1. MVB-kader voor PGB.

2.1 Wet- en regelgeving

Op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen moeten pensioenfondsen in Nederland aan verschillende eisen voldoen. In bijlage I worden die nader omschreven. Hieronder wordt kort toegelicht op welke manier dit past in het MVB-beleid. In hoofdstuk 5 wordt gedetailleerder ingegaan op de rapportage-eisen die uit nationale- en internationale regelgeving voortkomen.

2.1.1. Nederlandse wet- en regelgeving

De algemene normen voor het beleid op het gebied van MVB zijn wettelijk vastgelegd in de *Code Pensioenfondsen* (normen 27 t/m 29 uit de Code). PGB volgt deze normen door MVB te integreren in het algehele beleggingsbeleid, de wens van de deelnemer mee te nemen in keuzes over verantwoord beleggen en door over het beleid te rapporteren. Ook het investeringsverbod op *clustermunitie* en de *(inter-)nationale* sanctielijsten worden gevolgd, PGB investeert niet in bedrijven/landen die op de (inter-)nationale sanctielijsten staan. Met het vernieuwde MVB-beleid volgt PGB ook de *Nederlandse Corporate Governance Code* en de *Dutch Stewardship Code* door publieke informatie te verschaffen over het beleid dat zij als aandeelhouder van Nederlandse- en Internationale bedrijven voert.

2.1.2. Europese wetgeving

De Europese wetgeving voor Nederlandse pensioenfondsen richt zich op het gebied van MVB met name op de beheersing van ESG-risico's³ en op betrokken aandeelhouderschap. De *IORP II richtlijn* schrijft pensioenfondsen voor dat zij ESG- en klimaatrisico's betrekken in hun risicobeleid en eigenrisicobeoordeling. Daarnaast dienen Pensioenfondsen in de verklaring van beleggingsbeginselen aan te geven hoe in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met ESG-invloeden. De *Aandeelhoudersrichtlijn II (AHR II)* vraagt van institutionele beleggers om een betrokkenheidsbeleid te voeren en hun beleggingsstrategieën en beslissingen af te stemmen op het risicoprofiel en de lange termijn beleggingsbehoeften van hun institutionele beleggersklanten. PGB heeft dit

³ Milieu-, sociale- en governance gerelateerde risico's in de beleggingsportefeuille.

opgenomen in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN). Het MVB-beleid omvat het betrokkenheidsbeleid van PGB. PGB legt hierover op haar website en in het MVB-jaarverslag verantwoording af in de vorm van haar engagement- en stembeleid.

Naast de bestaande wetgeving houdt PGB ook rekening met het 2018 'Action Plan on sustainable Finance' van de Europese Commissie. Het Action Plan heeft als doel meer kapitaal te bewegen naar duurzame investeringen, het integreren van duurzaamheid in riskmanagement en het bevorderen van transparantie en een lange termijn focus. Volgend op de voorstellen heeft de Europese Raad drie verordeningen aangenomen, één daarvan is de Openbaarmakingsverordening ('Sustainable Finance Disclosure Regulation') (SFDR) inzake duurzaamheidsrisico's. Deze SFDR stelt geharmoniseerde regels vast voor financiële marktpartijen en financieel adviseurs over transparantie met betrekking tot de integratie van duurzaamheidsrisico's en de overweging van nadelige duurzaamheidseffecten in hun processen en de verstrekking van aan duurzaamheid gerelateerde informatie met betrekking tot financiële producten. De SFDR trad in werking op 10 maart 2021 en PGB voldoet aan de vereisten van deze SFDR. Hierbij is ook een aanvullende verordening voorgesteld (Regulerende Technische Standaarden (RTS)) welke naar verwachting per 1 januari 2022 inwerking zal treden. Deze aanvullende RTS schrijven voor hoe marktpartijen transparant moeten zijn over de mate waarin financiële beleggingsproducten in lijn zijn met de Europese duurzame taxonomie. Ook is de Verordening tot wijziging van de benchmarksverordening met betrekking tot EU-klimaattransitiebenchmarks aangenomen, deze verordening ziet op de EU afgestemde benchmarks en duurzaamheid gerelateerde informatie voor benchmarks (Low Carbon Benchmarkverordening). Ten slotte hebben de Europese Raad en het Europese Parlement overeenstemming bereikt over een verordening voor een taxonomie (classificatiesysteem) waarin aangegeven wordt welke economische activiteiten kunnen worden beschouwd als milieuvriendelijk. Ook kent de taxonomie verordening een RTS die de RTS op de SFDR aanvult. Deze RTS op de Taxonomie is nog niet definitief, maar de verwachting is dat in de loop van 2021 de RTS definitief zal worden. De Europese Commissie heeft, in het verlengde hiervan op 21 april 2021 een persbericht gepubliceerd met betrekking tot verdere maatregelen die zijn aangenomen om ervoor te zorgen dat geld beter doorstroomt naar duurzame activiteiten in de EU. Hierin ligt onder meer de groene taxonomie besloten, waardoor duidelijk moet worden welke activiteiten een wezenlijke bijdrage leveren aan twee milieudoelstellingen van de taxonomie verordening; adaptie aan klimaat verandering en mitigatie van klimaatverandering. De taxonomie verordening is een document dat in de loop van de tijd zal evolueren in verband met nieuwe ontwikkelingen en de technologische vooruitgang.

2.2 2.2 Externe beleidsrichtlijnen

Naast de Nederlandse wettelijke eisen aan het MVB-beleid zijn er diverse nationale- en internationale beleidsrichtlijnen. De belangrijkste beleidsrichtlijnen zijn: *de richtlijnen van de Verenigde Naties, het Klimaatakkoord van Parijs, de OESO-richtlijnen en de Sustainable Development Goals (SDG)*. Het MVB-beleid van PGB sluit aan op deze externe beleidsrichtlijnen.

Met name is ook *het IMVB Convenant* van belang. Pensioenfondsen die het Convenant hebben ondertekend, waaronder PGB, kiezen met het convenant voor een aanpak waarbij de *The OECD Guide Lines For Multinational Enterprises* en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's)* als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren. Binnen het convenant wordt samengewerkt met non-gouvernementele organisaties (ngo's), vakbonden en overheid. In bijlage I worden de externe beleidsrichtlijnen verder toegelicht.

2.3 2.3 De wensen van de deelnemers

Voor PGB is het belangrijk dat er draagvlak is voor het beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen. Daarom is onderzoek gedaan om inzicht te krijgen in de verwachtingen en wensen van deelnemers omtrent MVB. In 2016 kwam hieruit het volgende:

- MVB mag niet ten koste gaan van het rendement of tot hogere risico's leiden.
- Vermijd hoge beloningen, corruptie en fraude.
- Maak beleid dat goede gezondheid, -arbeidsomstandigheden en -mensenrechten nastreeft.
- Investeer niet in de meest controversiële sectoren tabak en wapens.
- Investeer niet in bedrijven die gebruik maken van kinderarbeid.

- Investeer meer in Nederlandse bedrijven en - infrastructuur.

In 2018 heeft het PGB de wens geformuleerd om een positief effect te hebben op haar omgeving. Daarvoor is de verbinding gemaakt met de 17 ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (de United Nations Sustainable Development Goals, kortweg de SDG's). In 2018 en 2019 is vervolgens aan de deelnemers gevraagd welke van de 17 ontwikkelingsdoelen zij het belangrijkste vinden. De volgende doelen worden als de belangrijkste doelen geïdentificeerd:

- Goede gezondheid en welzijn (SDG3)
- Betaalbare duurzame energie (SDG7)
- Eerlijk werk en economische groei (SDG8)
- Industrie, Innovatie en Infrastructuur (SDG9) en
- Actie tegen klimaatverandering (SDG 13)

Specifiek is ook gevraagd naar de ideeën over SDG-gerelateerde beleggingen in Nederland. Daarbij scoorden dezelfde SDG's hoog. PGB hanteert deze vijf SDG's als speerpunten in dit MVB-beleid en rapporteert hierover in de MVB-rapportages.

Ook heeft het bestuur in lijn met het IMVB Convenant Pensioenfondsen twee thematische aandachtsgebieden bepaald op basis van de prioriteiten van de achterban: mensenrechten en arbeidsrechten.

2.4 2.4 De beleggingsovertuigingen van PGB

Het beleggingsbeleid is gestoeld op de beleggingsovertuigingen van PGB. Maatschappelijk verantwoord beleggen maakt onderdeel uit van de beleggingsovertuigingen. PGB gelooft dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan het behalen van een goed en betaalbaar pensioen voor de deelnemer. Daarom heeft PGB de volgende MVB-overtuiging opgenomen in de beleggingsovertuigingen van het fonds:

PGB gelooft in ESG & klimaat als onderscheidende risicofactor: PGB is betrokken bij de maatschappij en ondernemend Nederland.

Eenzijds gelooft PGB dat ESG-risico's beheerst dienen te worden door middel van maatschappelijk verantwoorde beleggingskeuzes. Anderzijds gelooft PGB dat een positieve maatschappelijke bijdrage noodzakelijk is voor een sociale, schone en stabiele toekomstige samenleving voor de deelnemer.

Om de MVB-beleggingsovertuiging te verdiepen, hanteert PGB de volgende MVB-gerelateerde verdiepingsslagen binnen het MVB-beleid:

- Klimaat:** PGB gelooft dat klimaatverandering momenteel onvoldoende is ingeprijsd door de markt en dit leidt tot beleggingsrisico's en kansen.
- ESG:** PGB gelooft dat het integreren van ESG-criteria op lange termijn leidt tot een beter risicorendementsprofiel van investeringen.
- Stewardship:** PGB gelooft dat het optreden als betrokken belegger door middel van engagement en stemmen leidt tot lange-termijn waarde creatie van de beleggingen.
- Maatschappelijke verantwoordelijkheid:** PGB heeft invloed op de wereld om zich heen en wil een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij.

De bovenstaande verdieping van de MVB-beleggingsovertuiging wordt toegelicht in Bijlage II.

3. MVB-doelstellingen

Dit hoofdstuk beschrijft welke doelen PGB met het MVB-beleid wil realiseren. De hoofduitgangspunten en hoofddoelstelling en worden toegelicht en uiteengezet aan de hand van de pijlers beperken, versterken, en benutten.

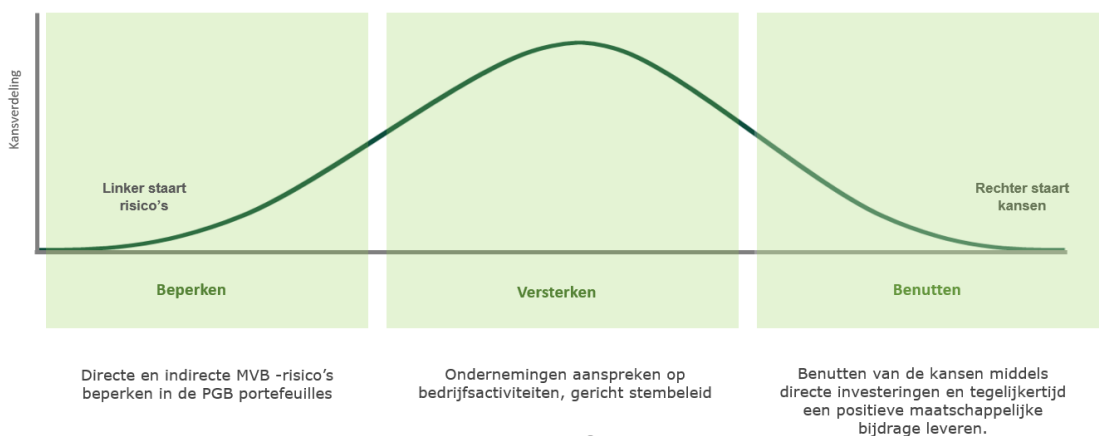
2.5 3.1 Hoofd MVB-doelstelling

Het hoofduitgangspunt van het MVB-beleid is tweevoudig. Enerzijds wordt het MVB-beleid ingezet als risicomangement tool voor directe en indirecte ESG-risico's. PGB gelooft namelijk dat maatschappelijk verantwoord beleggen op lange termijn bijdraagt aan een beter rendement-risicoprofiel van de beleggingen in het fonds. Anderzijds geeft PGB door middel van het MVB-beleid invulling aan de strategie van het Pensioenfonds: "PGB is meer dan geld". PGB wil een positieve impact hebben op zijn omgeving zodat deelnemers in de toekomst in een sociale, schone en stabiele samenleving van hun pensioen kunnen genieten. Het MVB-beleid van PGB kan een bijdrage leveren aan een duurzame toekomst voor de deelnemer door middel van SDG-gerelateerde beleggingen, de toepassing van ESG-criteria en betrokken aandeelhouderschap.

PGB hanteert daarom de volgende hoofd MVB-doelstelling:

Verbeter het rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuilles en lever een positieve bijdrage aan de maatschappij door middel van maatschappelijk verantwoorde beleggingskeuzes. Daarbij is de positieve bijdrage aan de maatschappij ondergeschikt aan de rendement-risico doelstelling.

Het MVB-beleid van PGB heeft invulling aan de hoofddoelstelling aan de hand van de pijlers beperken, versterken en benutten. De pijlers worden in figuur 2 schematisch weergegeven en verder toegelicht in de paragrafen 3.2 tot en met 3.4.

Figuur 2. De pijlers van het MVB-beleid

2.6 3.2 Beperken

De pijler beperken richt zich op de doelstelling om MVB-gerelateerde staartrisico's te verminderen binnen de beleggingsportefeuilles van PGB. Daarnaast betreft de pijler beperken ook het uitsluitingenbeleid van PGB.

PGB streeft ernaar om:

1. Rekening te houden met wensen van de deelnemers, wet- en regelgeving en externe beleidsrichtlijnen⁴ bij het uitsluitingenbeleid van het fonds.
2. De CO2-voetafdruk van het fonds te verlagen.
3. De blootstelling aan fysieke klimaatrisico's te beperken binnen de beleggingsportefeuilles van PGB.

⁴ Zoals de richtlijnen van de OESO en de Verenigde Naties.

2.7 3.3 Versterken

De pijler versterken richt zich op de doelstelling om de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de bedrijven waarin PGB investeert te verbeteren. Daarmee worden ESG-risico's binnen de beleggingsportefeuilles van PGB beheerst.

PGB streeft ernaar om:

1. ESG-criteria in alle PGB beleggingsportefeuilles te integreren.
2. Invulling te geven aan het IMVB-convenant.
3. Gebruik te maken van engagement met bedrijven om maatschappelijk verantwoord gedrag te stimuleren.
4. Gebruik te maken van stemrecht bij aandeelhoudersvergaderingen om maatschappelijk verantwoord gedrag te stimuleren.
5. Samenwerking te zoeken met andere pensioenfondsen op het gebied van MVB en ondersteuning te geven aan MVB-initiatieven.
6. De deelnemers op regelmatige basis te betrekken en te informeren.

2.8 3.4 Benutten

De pijler benutten richt zich op de doelstelling om in te spelen op kansen en om bij te dragen aan een duurzame toekomst voor de deelnemer. Hierbij wordt aangesloten bij internationale beleidsrichtlijnen en de wens van de deelnemer.

PGB streeft ernaar om:

1. De maatschappelijke positieve maatschappelijke bijdrage van de beleggingen in de beleggingsportefeuilles te verhogen aan de hand van de SDG's. Hierbij gelden de gekozen SDG's als speerpunten.

4. Invulling van het MVB-beleid

In dit hoofdstuk wordt de invulling van het MVB-beleid beschreven. Hier wordt benoemd welke instrumenten PGB gebruikt of wil gebruiken om de MVB-doelstellingen te behalen. De invulling van het MVB-beleid wordt aan de hand van de pijlers beperken, versterken en benutten beschreven.

2.9 4.1 Invulling van beperken

PGB geeft invulling aan de pijler beperken met behulp van een uitsluitingenbeleid en andere maatregelen om klimaatrisico's te beheersen.

4.1.1 Houd rekening met wensen van de deelnemers, wet- en regelgeving en externe beleidsrichtlijnen bij het uitsluitingenbeleid van het fonds.

PGB houdt rekening met de wens van de deelnemer, wet- en regelgeving en externe beleidsrichtlijnen in het uitsluitingenbeleid van het fonds. De wens van de deelnemer wordt gevolgd in het beleid door middel van een uitsluitingenbeleid voor bedrijven uit de tabaksindustrie en bedrijven die controversiële wapens of handwapens voor burgers verkopen en/of produceren. PGB houdt rekening met wet- en regelgeving door relevante investeringsverboden en sanctielijsten te volgen en bedrijven die hieraan onderhevig zijn uit te sluiten. PGB neemt externe beleidsrichtlijnen mee in het uitsluitingenbeleid door bedrijven uit te sluiten die in strijd handelen met de Global Compact Principles van de Verenigde Naties. Dit zijn de minimale beleidsrichtlijnen voor de fundamentele verantwoordelijkheden van bedrijven omtrent mensenrechten, arbeidsrechten, het milieu en anti-corruptie maatregelen. Verder sluit PGB zich, conform het IMVB-convenant, aan bij de beleidsrichtlijnen van de OESO en de Guiding Principles on Business and Human Rights van de Verenigde Naties. De OESO- en VN-richtlijnen worden opgenomen in het uitsluitingenbeleid van PGB.

4.1.2 Streef naar een verlaging van de CO₂-voetafdruk van het fonds.

PGB streeft ernaar om de CO₂-voetafdruk te verlagen. PGB omarmt het klimaatakkoord en sluit aan bij de ambities van Nederland en de EU. Dit houdt in dat PGB streeft naar een halvering van de CO₂-voetafdruk vóór 2030. PGB hanteert einde H1 2018 als eerste meetdatum. Er is namelijk in de tweede helft van 2018 reeds invulling gegeven aan de doelstelling om de CO₂-voetafdruk te verlagen door een uitsluitingenbeleid op kolenbedrijven. PGB investeert niet in bedrijven die meer dan 50% van de inkomsten genereren uit de kolenindustrie.⁵ Daarnaast wordt binnen de bedrijfsobligatieportefeuille een risico-opslag gehanteerd voor bedrijven met een verhoogd CO₂-risico middels toepassing van de Carbon Risk Rating.

PGB heeft de verwachting dat risico's op beleggingen in CO₂-intensieve bedrijven de komende tijd zullen toenemen door verwachte verdere desinvesteringen van beleggers, toenemende regelgeving en mogelijke disruptieve technologische ontwikkelingen. Daarom loont het naar verwachting om voor de markt uit de CO₂ voetafdruk te verlagen.

Enkele uitgangspunten voor de implementatie zijn:

- Streven naar het meten van de CO₂ voetafdruk van een zo groot mogelijk gedeelte van de portefeuille.
- Streven naar verlaging van de CO₂-voetafdruk binnen de portefeuilles waar deze kan worden gemeten. Dit kan bijvoorbeeld bereikt worden door de aanschaf van low-carbon producten en/of het doorvoeren van uitsluitingen op CO₂-intensieve bedrijven.
- Voor portefeuilles waar de CO₂ voetafdruk niet te meten is eenzelfde dalende pad hanteren, maar dan op de allocatie naar fossiele beleggingen.

4.1.3 Streef naar een beperking van de blootstelling naar fysieke klimaatrisico's binnen de beleggingsportefeuilles van PGB.

De beleggingsportefeuilles van PGB zijn onderhevig aan fysieke klimaatrisico's. De beheersing en/of beperking van deze risico's vraagt om een visie op klimaatrisico's en formele opname in het risicomanagement proces. Het

⁵ Bedrijven die een transitiebeleid hebben in overeenstemming met het klimaatakkoord zullen niet worden uitgesloten, dit in overleg met BMO

uitgangspunt van PGB is dat fysieke klimaatrisico's nog niet zijn ingeprijsd, dat het een onderwerp is dat de komende decennia op de agenda zal blijven staan, en dat de ontwikkelingen vrij onvoorspelbaar zijn.

Binnen de hypotheekportefeuille wordt ingespeeld op de fysieke klimaatrisico's. Zo worden de overstromingsrisico's meegenomen in de beoordeling van de Nederlandse hypotheek. Om fysieke klimaatrisico's verder te integreren in de beleggingsportefeuilles, zal PGB nieuwe risicomodellen voor fysieke klimaatrisico's onderzoeken.

2.10.4.2 Invulling van versterken

PGB geeft invulling aan de pijler "versterken" door ESG-criteria te integreren in de beleggingsportefeuilles en als betrokken belegger bedrijven aan te spreken op maatschappelijk onverantwoord gedrag. Daarnaast onderschrijft PGB de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights, daarbij worden de OESO-richtsnoeren voor institutionele beleggers als leidraad gebruikt. De input van de deelnemers versterkt de maatschappelijke invulling en het draagvlak voor het beleid.

4.2.1 Streef naar de integratie van ESG-criteria in het beleggingsproces van alle beleggingsportefeuilles.

PGB beoogt een integrale toepassing van ESG-criteria⁶ over de hele beleggingsportefeuille. PGB heeft stappen gezet door ESG-criteria te integreren in het selectieproces en de contracten met externe managers (zie bijlage IV). Daarnaast zijn ESG-criteria door verschillende externe managers toegepast in het beleggingsproces.

Binnen de aandelenportefeuille en matchingportefeuille heeft PGB actief onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor de integrale toepassing van ESG-criteria. Tot nu toe is nog geen oplossing gevonden die voldoet aan de uitgangspunten van PGB, waaronder: een positieve bijdrage aan het rendement-risicoprofiel. De mogelijkheden nemen de laatste jaren echter sterk toe. Dit komt onder andere door verbeterde ESG-data, betere analysetechnieken en door de opkomst van nieuwe partijen die een puur kwantitatief perspectief hebben gekozen voor het integreren van ESG-criteria. PGB verwacht daarom dat de doelstelling om ESG-criteria integraal toe te passen over de hele beleggingsportefeuille op afzienbare termijn behaald kan worden.

4.2.2 Geef invulling aan het IMVB-convenant

Pensioenfonds PGB onderschrijft de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Daarbij dient het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad. PGB verwacht van haar fiduciaire manager, externe vermogensbeheerders, ESG-dienstverleners en van ondernemingen waarin wordt belegd dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken.

De richtlijnen van het convenant bieden aanknopingspunten voor beleid ten aanzien van landen en bedrijven in gebieden waar mensenrechten worden geschonden, en bij producten die een hoge negatieve ESG-impact hebben.

Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille worden (potentiële) negatieve impacts op samenleving en milieu geïdentificeerd. Daarbij worden de meest ernstige negatieve impacts geprioriteerd op basis van:

- Ernst
- Schaal
- Onomkeerbaarheid

Tevens wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen.

Bij het beoordelen van onze geïdentificeerde daadwerkelijke en potentiële negatieve impact betrekken wij waar relevant externe belanghebbenden en experts, zoals Sustainalytics en BMO GAM.

---

⁶ ESG-criteria zijn niet-financiële factoren die de prestaties van bedrijven op het vlak van milieu, sociale prestaties en behoorlijk bestuur meten.

De verdere invulling hiervan wordt beschreven in het IMVB-implementatie document dat nog volgt.

4.2.3 Maak gebruik van engagement met bedrijven om maatschappelijk verantwoord gedrag te stimuleren.

Engagement is de dialoog tussen beleggers en de bedrijven waarin ze investeren. Bedrijven worden aangemoedigd om materiële ESG factoren aan te pakken om zo risico's te beheersen en lange-termijn waarde creatie te ondersteunen. Engagement vindt plaats in de gehele portefeuille. PGB spreekt haar externe managers aan op ESG en gaat met hen in gesprek om in hun portefeuille ESG-criteria door te voeren. Voor de beursgenoteerde aandelenportefeuille en de IGC portefeuille heeft PGB in 2017 BMO Global Asset Management als engagement dienstverlener aangesteld. Ieder jaar wordt gekeken welke ondernemingen prioriteit moeten krijgen voor een intensieve en frequente dialoog met betrekking tot hoge ESG-risico's en negatieve ESG-impact. Verder is er een voortdurende controle van Global Compact schendingen en thema engagement op specifieke projecten. Het engagement beleid wordt uitgevoerd in overeenstemming met de OESO en UNGP-richtlijnen. Deze projecten lopen vaak meerdere jaren door. Voorbeelden van engagement projecten zijn: leefbaar loon, duurzaam ketenbeheer, klimaatactie, duurzaam zeetransport, diversiteitsbeleid en water biodiversiteit.

Naast de engagementsprojecten is PGB middels BMO ook betrokken bij verscheidene samenwerkingsverbanden rondom specifieke ESG-thema's. Dit betreft bijvoorbeeld werkgroepen voor duurzame palmolie, duurzame visserij en veeteelt, access to medicine, methaanrisico's in de olie- en gasector, cybersecurity en gender diversiteit.

4.2.4 Maak gebruik van stemrecht bij aandeelhoudersvergaderingen om maatschappelijk verantwoord gedrag te stimuleren.

PGB treedt als betrokken belegger op in de aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde bedrijven. Ook het stemproces van PGB voor de beursgenoteerde aandelenportefeuilles is uitbesteed aan BMO Global Asset Management. PGB kan hierop eigen accenten aanbrengen in overeenstemming met de focus SDG's. Hiermee ligt het in lijn met het doel om maatschappelijk verantwoord gedrag te stimuleren en voor PGB relevante maatschappelijke thema's te benoemen.

De belangrijkste aandachtsgebieden zijn: sociale- en milieufactoren en klimaatrisico's, diversiteit van bestuur en topmanagers, beloningsverschillen tussen top en gemiddelde medewerkers, directe verantwoordelijkheid bestuursleden en verantwoording accountant.

4.2.5 Zoek samenwerking met andere pensioenfondsen op het gebied van MVB en geef ondersteuning aan MVB-initiatieven.

PGB wil haar MVB-beleid verder versterken door actieve samenwerking, het uitwisselen van best practices en het steunen van MVB-gerelateerde initiatieven. Voor een betere samenwerking met andere pensioenfondsen zal PGB lid worden van de VBDO en actiever deelnemen aan Eumedion om de betrokkenheid bij Nederland te benadrukken. Ook zal PGB waar mogelijk gebruik gaan maken van tools zoals de APG/PGGM SDG-taxonomie (SDI - Asset Owner Platform).

4.2.6 Betrek en informeer de deelnemers op regelmatige basis.

PGB geeft invulling aan de doelstellingen: de band met de deelnemers te versterken en hen op regelmatige basis te informeren door middel van de deelnemersonderzoeken, seminars, het verantwoordingsorgaan en MVB-rapportages.

2.11 4.3 Invulling van benutten

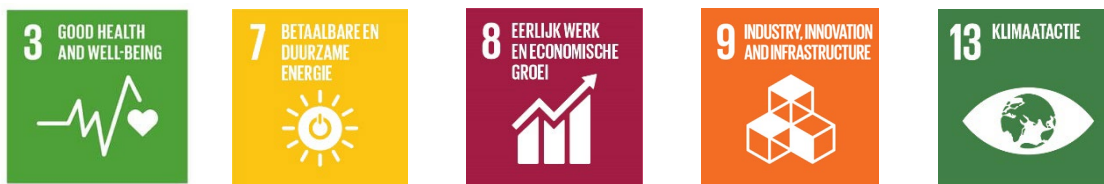
PGB geeft invulling aan de pijler "benutten" door te streven naar verhoging van de allocatie naar SDG-gerelateerde beleggingen in de gehele portefeuille.

4.3.1 Streef naar een verhoging van de positieve maatschappelijke bijdrage van de beleggingen in de beleggingsportefeuilles aan de hand van de SDG's. Hanteer hiervoor de gekozen SDG's als speerpunten.

Pensioenfonds PGB heeft in 2018 de wens uitgesproken om een positieve invloed te hebben op haar omgeving. Daarnaast meent PGB dat het inspelen op langdurige trends zoals de energietransitie tot een hoger rendement kan leiden. Om hier invulling aan te kunnen geven wil PGB de maatschappelijke bijdrage van de beleggingen in

de beleggingsportefeuilles verhogen aan de hand van de SDG's van de Verenigde Naties. Het streven hierbij is een jaarlijkse verhoging van beleggingen met een positieve SDG bijdrage in alle strategieën. Belangrijk hierbij is dat het uiteindelijke doel is een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij. SDG-gerelateerde beleggingen zijn een middel om de gewenste positieve bijdrage te realiseren. Daarnaast is het belangrijk dat de verhoging van de SDG-gerelateerde beleggingen in de portefeuille niet ten koste gaat van het rendement-risicoprofiel van de beleggingsportefeuille.

Er zijn verschillende beleggingen met een positieve bijdrage aan de maatschappij en geen negatieve invloed hebben op één van de andere SDG's. PGB heeft een voorkeur voor investeringen met een maatschappelijk bijdrage in Nederland en investeringen die een bijdrage leveren aan de gekozen ontwikkelingsdoelen van het fonds (SDG 3, SDG 7, SDG 8, SDG 9 en SDG 13).

Momenteel bevat de portefeuille van PGB circa 1,2 miljard euro aan SDG-gerelateerde beleggingen. Hiervan wordt circa 600 mln. belegd in de vastgoed, infrastructuur en alternatief hoogrentende waarden en circa 670 mln. in beursgenoteerde aandelen en obligaties. Hierbij dient echter wel opgemerkt te worden dat er nog geen marktstandaard is voor een taxonomie om te bijdrage aan de SDG's van een belegging te kunnen bepalen. Zodra de markt een standaard taxonomie zoals die van APG/PGGM of de EU taxonomie voor groene investeringen heeft omarmd zal PGB deze gebruiken om de positieve maatschappelijke bijdrage van de portefeuille te meten.

De mogelijkheden voor de toename van de positieve maatschappelijke bijdrage zal in het implementatieplan worden uitgewerkt. Enkele uitgangspunten voor de implementatie zijn:

- Het onderzoeken van de uitbreiding van specifieke doelbeleggingen binnen de beleggingsportefeuille zoals: groene obligaties, impactfondsen/mandaten, themafondsen, duurzame vastgoedbeleggingen en/of reële beleggingen met een CO₂-negatieve voetafdruk zoals duurzame bos- of landbouw.
- Het onderzoeken van de verhoging van de SDG-gerelateerde individuele beleggingen in de andere portefeuilles.

5. MVB-rapportages

In dit hoofdstuk wordt de rapportage van het MVB-beleid verder toegelicht. PGB wil de relatie met de deelnemers versterken door transparant te zijn in haar beleid en de uitvoering daarvan, daarbij is PGB ook wettelijk verplicht om publieke verantwoording af te leggen over het maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Verder legt het Pensioenfonds verantwoording af over het volgen van (sanctie)wetgeving en externe beleidsrichtlijnen. Tenslotte wil het Pensioenfonds rapporteren over MVB-doelstellingen. Hierna wordt benoemd hoe PGB als onderdeel van het MVB-beleid rapporteert aan de hand van de pijlers voor beperken, versterken en benutten. Daarbij zijn de rapportage eisen van IORP II, AHR II, de Corporate Governance Code, de Dutch Stewardship code en het IMVB-convenant meegenomen. Algemeen geldt dat PGB over al deze onderwerpen rapporteert in het MVB-jaarverslag.

2.12 5.1 Rapportage over beperken

5.1.1. Externe rapportage

De uitsluitingenlijsten van PGB worden gepubliceerd op de website. Deze bevatten informatie over de naam van het bedrijf, het land waarin het bedrijf actief is, de reden van uitsluiting en de datum waarop het bedrijf is uitgesloten. Tevens is er een aparte vermelding van bedrijven die uitgesloten worden vanwege het verbod op clustermunitie. De website bevat ook een toelichting die ingaat op de 10 Global Compact principes, sanctiewetgeving landen en het beleggingsbeleid met betrekking tot die sanctielanden. (Bijvoorbeeld wij beleggen niet in staatsobligaties van die landen). De financiële resultaten van het uitsluitingenbeleid worden vermeld in het MVB-jaarverslag.

PGB rapporteert over de CO₂-voetafdruk van het fonds en het klimaatbeleid in het MVB-jaarverslag. In de nulmeting van de CO₂-voetafdruk worden strategische keuzes van het fonds meegenomen. De nulmeting is landenneutraal en gaat uit van passieve beleggingen binnen het fonds. Zo wordt de doelstelling voor de verlaging van de CO₂-voetafdruk voor beursgenoteerde aandelen afgezet tegen de MSCI All Country World Index.

5.1.2. Interne rapportage

In de MVB-maandrapportage worden de financiële resultaten van de uitsluitingen vermeld. De Commissie Balansbeheer (CB) ontvangt een overzicht met alle uitgesloten namen met reden van uitsluiting op kwartaalbasis. Bij beleidsvoorstellen aan de CB zal bij ieder voorstel het effect op de carbon footprint van het voorgestelde beleid worden vermeld.

2.13 5.2 Rapportage over versterken

5.2.1 Externe rapportage

PGB zal rapporteren over de vorderingen op het gebied van ESG-integratie en de aanpak voor due diligence ten aanzien van OESO-richtlijnen en UNGP's in het MVB-jaarverslag. Op grond van het IMVB-convenant is PGB gehouden om de namen van alle beursgenoteerde aandelen binnen mandaten en fondsen te publiceren op haar website.

Op de website zal ook worden vermeld dat PGB gebruik maakt van BMO Global Asset Management als stembureau. Er zal uitleg worden gegeven over het stembeleid en het engagement beleid. De toelichting geeft in het kort aan op basis van welke richtlijnen wordt gestemd en geeft onderbouwing aan de overtuiging dat engagement leidt tot lange-termijn waarde creatie. De beleggingsovertuigingen zullen worden gepubliceerd op de website. Ieder kwartaal zullen de engagement rapportages en de stemtabellen op de website worden geplaatst met een toelichting. Specifiek zal worden gerapporteerd over het engagement- en stemgedrag bij Nederlandse bedrijven en worden voldaan aan de vereisten vanuit het IMVB-convenant. BMO Global Asset Management zal ook rapporteren over de SDG activiteiten en specifiek ook over de focus SDG's van PGB. Dit zal onderdeel uitmaken van de engagement rapportages die op de website zullen worden geplaatst. PGB zal de deelnemer bij het MVB-beleid blijven betrekken en er zal worden gerapporteerd over samenwerkingsverbanden.

5.2.2. Interne rapportage

Het bestuur zal ieder kwartaal de resultaten van het engagement- en stemproces ontvangen voordat die op de website worden geplaatst. Bijzondere stemmingen zullen worden toegelicht en voorgelegd aan de CB/Bestuur. De uitvoerder, PGB Pensioendiensten B.V., zal rapporteren over de vorderingen op ESG-integratie in de MVB-maandrapportage. Hierin zal worden toegelicht in hoeveel contracten ESG is opgenomen en in welk deel van de portefeuille ESG-criteria worden meegenomen.

2.14 5.3 Rapportage over benutten

5.3.1. Externe rapportage

PGB zal rapporteren over de SDG-gerelateerde beleggingen in het MVB-jaarverslag.

5.3.2. Interne rapportage

PGB zal rapporteren over de SDG-gerelateerde beleggingen in de MVB-maandrapportage. De rapportage richt zich op de omvang, financiële ontwikkelingen en SDG-bijdrage van de investeringen.

2.15 5.4 Interne rapportage op de MVB-targets

De geformuleerde MVB-targets hebben als doelstelling de resultaten en voortgang van het MVB-beleid meetbaar te maken. Het niet bereiken van de geformuleerde targets, met name op gebied van klimaat en ESG-integratie, vormt een risico op zich. Om die reden zal een MVB Dashboard voor het bestuur worden gecreëerd als onderdeel van het MVB-beleid.

De rapportagevoorstellen die onderdeel zijn van het MVB-beleid hebben consequenties voor de rapportage eisen voor de externe- en interne managers. Na vaststelling van het geïntegreerd MVB beleid zullen die nader worden uitgewerkt.

Bijlagen

De bijlagen van het MVB-beleid bestaan uit:

Bijlage I: Toelichting wet- en regelgeving en externe richtlijnen

In deze bijlage worden de wettelijke vereisten en de externe richtlijnen uiteengezet. PGBPD heeft in 2019 een MVB Gap Analysis gemaakt met als doel te inventariseren aan welke regelgeving nog moet worden voldaan en op welke manier. Met het MVB-beleid en de implementatie hiervan wordt beoogd hieraan te voldoen.

Bijlage II: Verdieping van de MVB beleggingsovertuiging

In deze bijlage wordt de MVB-overtuiging van PGB voorzien van economische grondslagen.

Bijlage III: MVB en externe manager selectie

In deze bijlage wordt verwerkt hoe ESG-criteria onderdeel uit maken van het selectieproces voor externe managers. Dit is een voorbeeld van hoe het op dit moment wordt ingevuld.

Bijlage IV: Overzicht Verantwoord Beleggen Pensioenfederatie

De pensioenfederatie heeft in februari 2019 een overzicht uitgebracht van alle relevante regels, richtlijnen en wetgeving voor duurzaam beleggen bij pensioenfondsen. Dit overzicht is gebruikt voor de opzet van het MVB-beleid.

2.16 Bijlage I: Toelichting wet- en regelgeving en externe richtlijnen

1. Wettelijk Kader

	<i>Geïmplementeerd in het MVB-beleid?</i>
1. Pensioenwet/Code Pensioenfondsen	Ja
2. Investeringsverbod Clustermunitie	Ja
3. Investeringsverbod Sanctie lijsten	Ja
4. Nederlandse Corporate Governance Code	Ja
5. IORP II	Ja
6. Aandeelhoudersrichtlijn II	Ja
7. EU-duurzaamheidswetsvoorstellen	–

1.1. Pensioenwet/Code pensioenfondsen

Per 1 juli 2014 is de Code Pensioenfondsen, een vorm van zelfregulering, wettelijk verankerd in de Pensioenwet. De Code Pensioenfondsen bevat daarmee de praktische invulling van de wettelijke eis tot 'goed bestuur' van een pensioenfonds (artikel 33 Pensioenwet). Met deze wettelijke verankering is de pensioensector de enige sector met wettelijke sectorbepalingen voor verantwoord beleggen.

De Code Pensioenfondsen bevat voor het beleid op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen door pensioenfondsen de volgende normen:

- Het bestuur zorgt ervoor dat in het beleggingsbeleid staat hoe het fonds rekening houdt met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen;
- Het bestuur heeft de verantwoordelijkheid om te zorgen voor optimaal rendement bij een aanvaardbaar risico;
- Het bestuur zorgt ervoor dat er onder belanghebbenden draagvlak bestaat voor de keuzes over verantwoord beleggen.

In artikel 135 lid 4 van de Pensioenwet is daarnaast de eis vastgelegd dat pensioenfondsen in hun jaarverslag moeten rapporteren of - en zo ja, hoe - rekening wordt gehouden met 'milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen'. Ingevolge het IMVB Convenant (zie hieronder) dient deze rapportage uiterlijk 1 juni 2022 te geschieden overeenkomstig de OESO-Richtlijnen en UNGP's. De Pensioenwet stelt derhalve geen inhoudelijke eisen aan het beleid op gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen, maar wel rapportagevereisten.

1.2. Investeringsverbod clustermunitie

Het is verboden voor Nederlandse Pensioenfondsen om te investeren in ondernemingen die clustermunitie, of cruciale onderdelen daarvan produceren, verkopen of distribueren.

1.3. Investeringsverbod Sanctielijsten

Pensioenfondsen zijn verplicht landen en bedrijven uit te sluiten die op de EU-en VN-sanctie-en embargolijsten staan.

1.4. Nederlandse Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code bestaat sinds 2003 en is sinds haar bestaan twee keer herzien. De meest recente code is per 1 januari 2018 wettelijk verankerd. De code kent naast bepalingen voor beursvennootschappen een aantal principes die gelden voor aandeelhouders, waaronder in het bijzonder institutionele beleggers, zoals principe 4.3 over het uitbrengen van stemmen. Zo bepaalt de code dat institutionele beleggers jaarlijks op hun website hun stembeleid kenbaar maken, verslag uitbrengen over de uitoefening van hun stembeleid en tenminste eenmaal per kwartaal of- en hoe zij hebben gestemd op algemene vergaderingen. De code moet worden nageleefd volgens het comply or explain beginsel. De verplichtingen die hier voor PGB uit voortkomen zijn als volgt:

- Jaarlijkse publicatie uitoefening stembeleid op PGB-website
- Publicatie stemtabel per kwartaal op PGB-website

1.5. IORP II

In 2019 is de nieuwe Europese richtlijn IORP II institutions for occupational retirements provisions (IORP's) in Nederland geïmplementeerd in de Pensioenwet en lagere regelgeving. Deze richtlijn schrijft voor dat pensioenfondsen ESG-risico's meenemen in hun risicobeleid:

Pensioenfondsen dienen te beschikken over risicobeheersingssystemen die zich richten op het beheersen van risico's, onder meer op het gebied van milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen met betrekking tot de beleggingsportefeuille en het beheer daarvan. De resultaten van de methoden om de risico's te detecteren en te beoordelen worden beschreven in de eigenrisicobeoordeling.

Naast het opnemen van risicoanalyse ESG en klimaat in het beleggingsproces en het risicobeheersysteem in de Nederlandse implementatie van de IORP II richtlijn zijn pensioenfondsen verplicht tot:

- het benoemen op welke wijze in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met ESG- en klimaatfactoren;
- het publiceren van de beleggingsbeginselen;
- het geven van inzicht in laag 1 van de Pensioen 1-2-3 of/hoe bij het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met ESG-criteria. (Pensioen 1-2-3 biedt deelnemers van een pensioenfonds gelaagde informatie over zijn pensioenregeling en is verplicht vanuit de wet Pensioencommunicatie);
- het uitvoeren van een driejaarlijkse eigen risicobeoordeling.

1.6. Aandeelhoudersrichtlijn II

De Aandeelhoudersrichtlijn II (AHR II), oftewel de Europese Richtlijn lange termijn betrokkenheid aandeelhouders, maakt deel uit van een groter plan, de zogenaamde Capital Markets Union (CMU). De CMU is een initiatief van de Europese Commissie. De AHR II is per 1 december 2019 in werking gegaan. Aanleiding tot de CMU en AHR II was de financiële crisis die in Europa een aantal problemen aan het licht bracht die op negatieve wijze de corporate governance beïnvloedden: enorme focus op kortetermijndenken, slechte communicatie over de prioriteiten tussen beleggers en hun vermogensbeheerders en beleggingsmaatschappijen die ondermaats rapporteerden. AHR II is een instrument waarmee de Europese lidstaten met wet- en regelgeving aandeelhoudersbetrokkenheid wil stimuleren. Betere betrokkenheid van aandeelhouders moet het verantwoordelijk gedrag van ondernemingen bevorderen. In grote lijnen omvat AHR II punten voor verschillende instanties in de financiële markt. De kern is dat vermogensbeheerders wordt verzocht om hun beleggingsstrategieën en -beslissingen af te stemmen op het risicoprofiel en de lange termijn beleggingsbehoeften van hun institutionele beleggersklanten.

Van institutionele beleggers en vermogensbeheerders wordt verder verlangd dat zij over een betrokkenheidsbeleid beschikken, transparant zijn over hun betrokkenheid bij beursgenoteerde ondernemingen waar zij in beleggen en dat zij jaarlijks communiceren hoe zij aandeelhoudersbetrokkenheid in hun beleggingsbeleid integreren. Daarbij moeten institutionele beleggers en vermogensbeheerders ook jaarlijks hun stemgedrag bekendmaken, significante stemmen toelichten en bekendmaken hoe zij gebruikmaken van diensten voor proxy-advies.

Hieruit volgen de volgende verplichtingen voor institutionele beleggers:

- het beschikken over een betrokkenheidsbeleid en dit openbaar maken;
- het openbaar maken elementen uit de overeenkomst met de vermogensbeheerder:
  - hoe een vermogensbeheerder wordt aangezet tot het in overeenstemming brengen van zijn beleggingsstrategie en beleggingsbeslissingen met het profiel van de verplichtingen, waaronder langetermijnverplichtingen;
  - hoe een vermogensbeheerder wordt aangezet tot het nemen van beleggingsbeslissingen op basis van de beoordeling van de financiële en niet-financiële prestaties op de middellange tot lange termijn van de vennootschap waarin is belegd ter verbetering van diens prestatie op de middellange tot lange termijn;
  - hoe de methode en tijdschikhorizon die voor de evaluatie van de prestaties van de vermogensbeheerder worden gebruikt en de vergoeding voor de vermogensbeheerdiensten overeenstemmen met het profiel en de looptijd van de verplichtingen, in het bijzonder de lange termijn verplichtingen van de institutionele belegger, en de absolute langetermijnprestaties in aanmerking nemen; en
  - de looptijd van de overeenkomst;

- het ieder kwartaal op de website openbaar maken van stemtabel en engagement rapportages,
- het formuleren van engagement en voting beleid en op website plaatsen
- het openbaar maken dat er gebruik wordt gemaakt van een externe partij voor proxy voting.

1.7. EU duurzaamheidswetsvoorstellen

De Europese Commissie bereidt in het Sustainable Finance plan wetgeving voor met als doel het ondersteunen van economische groei, terwijl:

1. De druk op de omgeving wordt verlaagd;
2. Vervuiling wordt aangepakt en broeikasgasuitstoot wordt geadresseerd;
3. Afval wordt geminimaliseerd en
4. Efficiëntie in het gebruik van natuurlijke hulpbronnen wordt verbeterd.

Volgend op de voorstellen heeft de Europese Raad twee verordeningen aangenomen, de Openbaarmakingsverordening inzake duurzaamheidsrisico's en de Verordening tot wijziging van de benchmarksverordening met betrekking tot EU-klimaattransitiebenchmarks, op de EU afgestemde benchmarks en duurzaamheidsgerelateerde informatie voor benchmarks (Low Carbon Benchmarkverordening). De Openbaarmakingsverordening stelt verplicht dat pensioenfondsen publiceren hoe zij ESG-criteria integreren in het investeringsproces. Ten slotte hebben de Europese Raad en het Europese Parlement overeenstemming bereikt over een verordening voor een taxonomie (classificatiesysteem) waarin aangegeven wordt welke economische activiteiten kunnen worden beschouwd als milieuvriendelijk.

2. Externe Beleidsrichtlijnen, Convenant en Code

	<i>Het MVB-beleid volgt richtlijnen?</i>
1. UNPRI	Ja
2. UN Global Compact	Ja
3. Klimaatakkoord van Parijs	Ja
4. TCFD	Ja
5. SDG's	Ja
6. IMVB convenant (o.m. UN Guiding Principles & OESO Richtlijnen)	Ja
7. Dutch Stewardship Code van Eumedion	Ja

2.1. Richtlijnen Verenigde Naties

2.1.1. UNPRI

De Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties (UNPRI) zijn gebaseerd op aanvaarde internationale verdragen, die gericht zijn op institutionele beleggers. Het is een lijst met zes vrijwillige, ambitieuze principes die een aantal mogelijke maatregelen bieden om ESG-aspecten op te nemen in de beleggingspraktijk. Pensioenfonds PGB is ondertekenaar sinds eind 2016.

Ondertekenaars committeren zich aan het onderstaande:

1. ESG-vraagstukken te integreren in beleggingsanalyses en besluitvormingsprocessen
2. Zich op te stellen als actief aandeelhouder
3. Openheid en transparantie te bevorderen.
4. Acceptatie en invoering van de principes in de beleggingswereld te bevorderen
5. Samen te werken om de effectiviteit van de invoering van de principes vergroten
6. Te rapporteren over activiteiten en vorderingen met de invoering van de principes.

Externe managers zijn ondertekenaars van UN PRI. Indien dit niet het geval is, moet voldoende kunnen worden onderbouwd waarom niet en hoe de partner alternatief beleid heeft geïmplementeerd.

2.1.2. UN Global Compact

Daar waar de Principles For Responsible Investment betrekking hebben op duurzaam beleggen, gaat het bij de Global Compact om duurzaam ondernemen. Het vraagt om de implementatie van tien Universele Principes, zoals

de Verenigde Naties die uitdraagt, in de bedrijfsvoering van ondernemingen. Pensioenfonds PGB voert een uitsluitingenbeleid op basis van de Global Compact principes sinds 2008. Het fonds sluit ondernemingen van belegging uit die zich in hun bedrijfsvoering niet aan deze principes houden. De tien Universele Principes hebben betrekking op vier pijlers; mensenrechten, arbeid, milieu en corruptiebestrijding.

1. Mensenrechten: Principe 1: Bedrijven dienen de internationaal aanvaarde mensenrechten te steunen en te respecteren; Principe 2: en zich er steeds van te vergewissen dat zij niet medeplichtig zijn aan schending van mensenrechten.
2. Arbeidsomstandigheden: Principe 3: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te steunen; Principe 4: zich in te spannen voor de uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid; Principe 5: de effectieve afschaffing van kinderarbeid; Principe 6: en de uitbanning van discriminatie in arbeid en beroep
3. Milieu: Principe 7: Bedrijven dienen voorzichtigheid te betrachten bij hun benadering van milieu-uitdagingen; Principe 8: initiatieven te ondernemen om een grotere verantwoordelijkheid voor het milieu te bevorderen; Principe 9: en de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.
4. Corruptie: Principe 10: Bedrijven dienen elke vorm van corruptie tegen te gaan, inclusief afpersing en omkoping.

2.1.3. Klimaatakkoord van Parijs

In december 2015 spraken 195 landen en de EU in de Franse hoofdstad Parijs af dat aan het eind van de eeuw de opwarming van de aarde ten opzichte van 1990 ruim onder 2 graden Celsius moet blijven. Om dit zogenoemde klimaatakkoord te realiseren, is het nodig dat de wereldwijde netto-uitstoot van broeikasgassen (vooral CO₂) in de tweede helft van deze eeuw nihil is.

Lukt dit niet, dan zullen we wereldwijd te maken krijgen met een toename van de negatieve effecten van de verdere opwarming van de aarde, zoals extreem weer, overstromingen, maar ook droogte en in veel landen lagere economische groeicijfers.

Het klimaatakkoord heeft gevolgen voor de beleggingen van de pensioengelden door PGB. Door veranderende regels van overheden kan de waarde dalen van beleggingen die sterk afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Daarnaast moet het fonds rekening houden met gevolgen van klimaatverandering zelf, zoals schade die kan ontstaan door extreem weer.

2.1.4. TCFD

Rondom de klimaatop van Parijs is de zogenaamde Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) in het leven geroepen door de Financial Stability Board (FSB). De TCFD heeft in opdracht van de FSB standaarden opgesteld waarmee financiële- en niet-financiële instellingen kunnen rapporteren over hoe klimaatfactoren impact zullen hebben op hun bedrijfsvoering.

In juni 2017 kwam de Task Force on Climate-related Financial Disclosures met de volgende aanbevelingen voor verslaggeving in de financiële sector:

- het opnemen van klimaatrisico's bij zowel governance, strategie als riskmanagement;
- het ontwikkelen van KPI's op GHG-emissies en om klimaatrisico's en - kansen te monitoren;
- het opnemen van klimaatscenario's bij de strategie voor toetsen op toekomstbestendigheid.

2.1.5. SDG's

De Sustainable Development Goals zijn bedoeld om de wereld tot een betere plek te maken in 2030. Het is het voorstel van de Verenigde Naties voor een mondiale agenda. De VN bedachten in 2000 voor het eerst ontwikkelingsdoelen voor de hele wereld: de 8 millenniumdoelen die in 2015 eindigden. De 17 SDG's zijn het vervolg op de voormalige 8 millenniumdoelen.

2.2. IMVB Convenant

Het bestuur van pensioenfonds PGB heeft het IMVB-convenant in December 2018 ondertekend. De Pensioenfonds die het Convenant hebben ondertekend kiezen met het Convenant voor een aanpak waarbij de The OECD Guide Lines For Multinational Enterprises en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's) als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren. Ook kiezen zij voor samenwerking met Non-gouvernementele organisaties (ngo's), vakbonden en overheid. Met ESG-risico's worden in dit Convenant bedoeld de risico's voor samenleving en milieu. Dit is een aanvulling en verrijking van

bestaand verantwoord beleggingsbeleid van pensioenfondsen. Uitgangspunt van de betrokken partijen is dat op deze wijze direct en indirect, op korte en lange termijn een bijdrage wordt geleverd aan de realisatie van de doelstellingen van de OESO-richtlijnen en UNGP's en daarmee ook aan de doelstellingen van de SDG's. De partijen hebben specifieke kennis van- en informatie over de belangrijkste aandachtsgebieden arbeidsrechten (waaronder vrijheid van vereniging, collectieve onderhandelingen en leefbaar loon), mensenrechten (waaronder kinderrechten, gendergelijkheid en landrechten), klimaatverandering, natuur, corruptiebestrijding, gezondheid (waaronder toegang tot medicijnen) en dierenwelzijn in de lokale context waarin misstanden zich kunnen voordoen.

Het convenant heeft betrekking op de volgende punten:

- ESG-beleid volgens OESO-richtlijnen en UNGP's
- Aanpak due diligence in overeenstemming met OESO-richtlijnen en UNGP's
- ESG-integratie op deze onderdelen
- Rapportages over de effectiviteit van engagement
- Publicatie van de namen van alle beursgenoteerde aandelen binnen mandaten en fondsen

Om de voortgang te bewaken zal gebruik worden gemaakt van een jaarlijkse questionnaire, vergelijkbaar met de VBDO benchmark. De nulmeting is in mei 2019 gedaan. De richtlijnen voor teksten in de contracten met asset managers en fiduciair managers en beleidsteksten, maar ook voor de invulling van een aantal andere afspraken in het IMVB-convenant, zijn op 12 december 2019 bekend gemaakt. Dit instrumentarium wordt verwerkt in het IMVB-implementatieplan.

2.3 Nederlandse Stewardship Code

In januari 2019 is de Nederlandse Stewardship Code voor institutionele beleggers, opgesteld door Eumedion, van kracht geworden. De bepalingen in de Stewardship Code hangen samen met de AHR II, maar ze verschillen qua toepassing. De Stewardship Code richt zich op pensioenfondsen, levensverzekeraars en vermogensbeheerders die aandelen houden in Nederlandse beursvennootschappen, de AHR II is van toepassing op alle pensioenfondsen, levensverzekeraars en vermogensbeheerders binnen de Europese Economische Ruimte (EER) die aandelen houden in beursvennootschappen die gezeteld zijn in de EER-lidstaten. Door de principes van de Stewardship Code na te leven, maken aandeelhouders en vermogensbeheerders zichtbaar aan de Nederlandse beursvennootschappen en aan de samenleving als geheel dat zij zich opstellen als verantwoord en betrokken aandeelhouder. Van Nederlandse pensioenfondsen wordt onder meer verwacht:

- Dat zij stemmen en engagen bij Nederlandse bedrijven,
- En dat zij vanaf het boekjaar 2019 daarover rapporteren, gedetailleerd en met een toelichting bij de belangrijkste stemmingen.

2.17 Bijlage II: Verdieping van MVB-beleggingsovertuiging

Om de MVB-beleggingsovertuiging van PGB van meer grondslagen te voorzien, hanteert PGB de volgende MVB-gerelateerde verdiepingsslagen binnen het MVB-beleid:

- A. **Klimaat:** PGB gelooft dat klimaatverandering momenteel onvoldoende is ingeprijsd door de markt en dit leidt tot beleggingsrisico's en kansen.

De klimaatverandering is zonder precedent, complex en speelt op lange termijn. PGB gelooft daarom dat klimaatverandering niet goed is ingeprijsd door de markt waardoor er beleggingsrisico's en kansen ontstaan. PGB ziet de beleggingskansen en -risico's in de klimaatverandering en de energietransitie.

Binnen de klimaatverandering nemen enerzijds de risico's toe door de toename van extremere weersomstandigheden en het toenemende overstromingsrisico. Anderzijds nemen de kansen toe omdat de urgentie voor klimaatadaptatie, of de aanpassing aan de klimaatverandering waardoor een maatschappij minder kwetsbaar wordt voor de gevolgen van de klimaatverandering, steeds hoger wordt. PGB ziet de risico's van de energietransitie met in toenemende wettelijke eisen en disruptieve technologische veranderingen binnen verschillende bedrijfssectoren. PGB ziet ook kansen binnen de technologische veranderingen. Het inspelen op technologische ontwikkelingen en het stimuleren van de energietransitie zijn investeringskansen voor het fonds.

- B. **ESG:** PGB gelooft dat het integreren van ESG-criteria op lange termijn leidt tot een beter risico-rendementsprofiel van investeringen.

De beheersing van directe ESG-risico's zorgt voor lagere financiële risico's in de beleggingsportefeuilles. Directe ESG-risico's worden omschreven als het risico op materiële waardeverliezen voor bedrijven die onvoldoende aandacht hebben voor ESG-criteria (DNB, 2016). Bijvoorbeeld als een bedrijf betrokken is bij corruptie en fraude en de waardering van het bedrijf hier direct op wordt aangepast. In de academische literatuur wordt de financiële materialiteit van directe ESG-risico's aangetoond aan de hand van ESG-factoren (Friede, Busch & Bassen, 2015; Sinha, Datta & Ziolo, 2019). Maatschappelijk onverantwoorde bedrijven die onvoldoende aandacht hebben voor ESG-criteria worden over het algemeen gekenmerkt door lagere financiële prestaties en een slechtere strategische lange-termijn oriëntatie (Friede, Busch & Bassen, 2015).

- C. **Stewardship:** PGB gelooft dat het optreden als betrokken belegger door middel van engagement en stemmen leidt tot lange-termijn waarde creatie van de beleggingen.

Betrokken aandeelhouderschap op lange termijn zorgt voor een lager risico op de beleggingsportefeuilles. Door middel van actief betrokken aandeelhouderschap worden bedrijven in de portefeuilles gestimuleerd om ESG-overwegingen mee te nemen in de bedrijfsvoering van de organisatie. Actief aandeelhouderschap zorgt voor de verlaging van beleggingsrisico's op lange termijn (Salvioni & Gennari, 2017). Ook helpt het negatieve ESG-impacts voorkomen en/of mitigeren.

- D. **Maatschappelijke verantwoordelijkheid:** PGB heeft invloed op de wereld om zich heen en wil een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij.

In de strategie van het PGB is opgenomen dat PGB meer is dan geld. PGB wil een positieve impact hebben op zijn omgeving zodat deelnemers in de toekomst in een sociale, schone en stabiele samenleving van hun pensioen kunnen genieten. Maatschappelijk verantwoord beleggen is een essentieel onderdeel om invulling te kunnen geven aan de strategie "PGB is meer dan geld".

2.18 Bijlage III: MVB en externe manager selectie

In deze bijlage staat het MVB-kader voor externe manager selectie en de daarbij horende vragen.

1. ESG van de strategie

De ontwikkelingen op MVB en de ontwikkelingen op ESG-integratie van de strategie worden meegenomen onder het kopje voor Planet in elk manager-selectie traject.

Investment Belief: "Een maatschappelijk verantwoorde beleggingsstrategie die aansluit bij het MVB-beleid van PGB".

	Groen	Oranje	Rood
MVB PGB	De strategie komt overeen met het MVB-beleid van PGB: - De onderliggende investeringen staan niet op de uitsluitingenlijst van PGB. - Engagement wordt/kan worden uitgevoerd. - De PGB ESG-benchmark wordt gevolgd. - Wetgeving (clustermunitie en sanctielijsten) wordt gevolgd.	De strategie komt niet geheel overeen met het MVB-beleid van PGB. De afwijkingen zijn beperkt en de manager geeft aan op korte termijn aan te sluiten met het MVB-beleid van PGB.	De strategie komt niet overeen met het MVB-beleid van PGB
ESG-risico's	De ESG-risico's in de strategie worden beheerst. De ESG factor wordt geïntegreerd in de strategie en klimaatrisico's worden beheerst.	De ESG-risico's worden deels beheerst in de strategie. De manager is bezig om ESG-risico's in de strategie te verwerken.	De ESG-risico's worden niet beheerst in de strategie.
ESG-rapportage	De manager rapporteert over ESG-factoren van de strategie.	De manager rapporteert nog niet over ESG, maar is bereid om een ESG-rapportage te ontwikkelen.	De manager rapporteert niet over ESG en heeft geen intentie om een ESG-rapportage te gaan ontwikkelen.

1.1 MVB PGB

- Planet, exclusions: Is the firm capable of implementing our pension fund's ESG policy, which exists of an exclusion list? Yes / No
- Dutch law: the Dutch law prohibits investors to invest in companies related to cluster weapons and the national sanction lists. How does the Fund ensure compliancy with all various national regulations of your clients? Max 100 words.
- The EU Directive IORP II: this directive was translated into Dutch law as per January 19 2019. The Directive focuses on risk management processes related to Climate and ESG. To comply with IORP II, PGB has to ensure that external manager has a process in place to assess Climate and ESG risks (as part of the investment process) and is willing and able to share the outcome of Climate and ESG risk assessments, process and reporting. Can you confirm that you will send the information needed so that we can comply with IORP II.

1.2 ESG-risico's

- ESG integration: Please describe how you integrate ESG factors into your investment process. In other words, do you rank, engage, and/or exclude companies based on ESG factors? How does your investment team cooperate with the dedicated ESG team in this respect? In addition, please give examples where E, S, and G factors have been taken into account in your investment decisions. Max 200 words.
- ESG integration: The OECD Guidelines for Multinational Enterprises are an annex to the OECD Declaration on International Investment and Multinational Enterprises. They are recommendations providing principles and standards for responsible business conduct for multinational corporations operating in or from countries adhering to the Declaration. Pensioenfonds PGB has committed to these principles. Do you take them into account in your investment process? If so, please explain how and if not please explain.
- Climate: How do you assess the risks and opportunities of climate change on existing and new investments? Give examples of previously identified risks and opportunities. Where do you see future risks and opportunities?

4. Climate: What are possible legal, financial and commercial impacts of climate change on the companies in your investment universe (e.g. carbon pricing, limits on emissions, changing energy costs, changing supply chains and customer demands)?
5. Climate: What are possible physical impacts of climate change on the companies in your investment universe (e.g. acute or chronic climate hazards that directly affect corporate operations, supply chains or markets like water stress, heat stress, rising sea levels)?

1.3 ESG-rapportage

1. ESG measurement and reporting: for your proposed strategy, do you measure and report on ESG factors? Please provide an example report. Max 150 words.
2. Climate measurement and reporting: Can you report on climate topics according to the guidelines of the Task Force for Climate Related Financial Disclosure?

2. ESG bij de Manager

De ontwikkelingen op MVB en de ontwikkelingen op ESG-integratie bij de manager worden meegenomen onder het kopje Parent in elk manager selectie traject.

Investment Belief: "Een maatschappelijk verantwoorde manager die aansluit bij het MVB-beleid van PGB".

	Groen	Oranje	Rood	Ondersteunende evidente
ESG Beleid	De manager beschikt over een ESG beleid. De manager volgt de OESO- en UNGP-richtlijnen en heeft deze richtlijnen in het beleggingsproces geïntegreerd. De manager voert due diligence uit bij het selecteren van ondernemingen en is in staat hierover te rapporteren.	De manager beschikt nog niet over een ESG beleid maar is bereid om ESG beleid te ontwikkelen. De manager is bezig met het integreren van de OESO- en UNGP-richtlijnen in het beleggingsproces en de due diligence bij het selecteren van ondernemingen of is bereid om de OESO- en UNGP-richtlijnen te volgen en daarover te rapporteren.	De manager heeft geen ESG-beleid en heeft geen intentie om een ESG-beleid op te stellen. De manager integreert de OESO- en UNGP-richtlijnen niet in het beleggingsproces en de due diligence bij het selecteren van ondernemingen, en is niet bereid om de OESO- en UNGP-richtlijnen te volgen en daarover te rapporteren.	<ul style="list-style-type: none"> • (Concept) ESG Beleid • Beschrijving/presentatie investeringsproces • Beantwoording questionnaire, vragen over ESG-integratie • Waarnemingen ter plaatse Mogelijk aanvullende evidence zoals minutes van het Investment Committee
UNPRI	De manager is ondertekenaar van UNPRI/UN Global Compact, is bezig met het ondertekeningsproces (dat binnen twee jaar vanaf eerste meting is afgerond), of heeft vergelijkbare kaders aan zichzelf opgelegd.	De manager is bereid het UNPRI/UN Global Compact ondertekeningsproces te starten, danwel is bereid vergelijkbare kaders aan zichzelf op te leggen.	De manager is geen UNPRI ondertekenaar, maakt hiertoe geen aanstalten. De manager heeft zichzelf geen vergelijkbare kaders opgelegd en maakt hiertoe ook geen aanstalten. De manager handelt tegen de markt-conforme afspraken met betrekking tot responsible investing.	<ul style="list-style-type: none"> • UN PRI signatory Aantoonbare afspraken over UNPRI signatory traject
Engagement and voting, liquide	De manager heeft een goed engagement en proxy voting beleid.	De manager is een engagement en proxy voting beleid aan het ontwikkelen.	De manager heeft geen engagement en proxy voting beleid.	<ul style="list-style-type: none"> • Indien van toepassing: engagement beleid en proxy voting beleid • Afspraken over uitvoering engagement /proxy voting in het contract vastgelegd • Indien de manager zelf engagement/proxy voting uitvoert: proces, aantoonbare werking van het proces Inzicht in (operationele) incidenten en oplossingen
ESG functie	De manager heeft een eindverantwoordelijke functie voor ESG, heeft de ESG eindverantwoording geborgd bij een team of committee, danwel de manager is bezig met het borgen van de ESG eindverantwoording.	ESG eindverantwoording is nog niet geborgd. De heeft wel de intentie om ESG eindverantwoording te borgen (bij een functionaris, team, committee).	ESG eindverantwoording is niet geborgd en de manager heeft niet de intentie om ESG eindverantwoording te borgen.	<ul style="list-style-type: none"> • Organogram • Beantwoording RfP/DDQ

1. **ESG** policy: Has the asset management firm implemented an ESG policy (yes/no)? If so, please provide copies of the firm's ESG policy and any ESG-related reports. Does the firm have definite plans to initiate or increase ESG reporting? Max 150 words.
2. UN PRI signatory: Is the asset management firm a signatory of the United Nations Principles for Responsible Investment? If so, please explain when it was implemented, how it is being implemented and who is responsible for implementation. Please attach a copy of the most recent report from UN PRI on your firm. If not, are you currently in the process of signing up? Where do you currently stand with this? Max 150 words.

3. ESG engagement: What is the asset management firm's policy regarding engagement? Can you give examples where your engagement activities led to value creation? Could you provide an overview of the engagement and proxy voting standpoints on climate over the last year? Max 150 words.
4. ESG programs: Please describe any programs in place at your firm that attempt to improve the impact on the environment (e.g. energy policies, paperless office, process improvements, carbon offsets, etc.).
5. Climate 100: Do you participate in the Climate 100+ initiative? What does this participation mean for the company and what do you do with it?
6. ESG team: If you have a dedicated ESG team please fill out the attached table.

Name/Title/Function	Coverage area within the ESG team	Involved in which products / strategies?	Location	Experience with ESG (in yrs.)	Experience at firm (in yrs.)	Experience in industry (in yrs.)	Education

2.19 Bijlage IV: Overzicht Verantwoord Beleggen Pensioenfederatie

Verankerd in de wet:

- Code Pensioenfondsen
- EU-wetsvoorstellen duurzame financiering
- Internationale verdragen: clustermunitie
- (Inter)nationale sancties
- IORP II-richtlijn
- Nederlandse Corporate Governance Code
- Aandeelhoudersrichtlijn II (ADR II) (Shareholder Rights Directive II (SRD II))

Beleidsmatig:

- Internationale verdragen: overig
- ILO-declaraties en -principes
- OESO-richtlijnen/ OECD Guide Lines
- Parijs-akkoord
- Sustainable Development Goals (SDG's)
- UN Global Compact (UN GC)
- UN Guiding Principles (UNGP's)
- UN Principles for Responsible Investment (UN PRI)

Vrijwillig:

- Climate Action 100+
- Eumedion: Dutch Stewardship Code
- IMVB-Convenant Pensioenfondsen
- Institutional Investors Group for Climate Change (IIGCC)
- International Capital Market Association (ICMA)
- Spitsbergen Ambitie
- Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO).

De pensioenfederatie heeft in februari dit overzicht gepubliceerd. Zie: <https://www.pensioenfederatie.nl/actueel/nieuws/2019/openbaar/02-februari/overzicht-verantwoord-beleggen-gepubliceerd>

